

ДОРОШЕНКО
Сергій,
DOROSHENKO
Sergii,

аспірант, Класичний
приватний
університет,
м. Запоріжжя.

Анотація: статтю
присвячено науковому
та практичному
осмисленню
державно-приватного
партнерства через
призму архетипіки в
державному управлінні.
Проаналізовано
взаємозв'язок
структурних
елементів людської
психіки, прихованих
у колективному
несвідомому, із
виникненням та
сучасним станом
ДПП, як одним
з інструментів
державного управління.
Головна перевага
ДПП – гнучкість
його застосування,
як і самого
інтелекту людини,
та придатність до
вирішення системних
проблем соціально-
економічного розвитку
суспільства згідно
з логікою соціальної
поведінки.

Ключові слова:
архетип, державне
управління, державно
приватне партнерство,
соціально-економічний
розвиток.

УДК 351.(477-25)

Сергій ДОРОШЕНКО

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК НАСЛІДОК АРХЕТИПІКИ У ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ

Постановка проблеми. Парадигма соціально-економічних відносин у суспільстві породжує труднощі у системі розподілу благ створених цим суспільством. Сучасна цивілізація переживає глобальну системну кризу. І головними чинниками у цьому процесі є універсальні первинні вроджені психічні структури, що є сутністю колективного несвідомого та складають архетипіку в теорії управління як таку[1].

Держава у будь-якому випадку – це форма організації людей, інстинктивно об'єднаних для вирішення спільних проблем. Важливі науково-практичні завдання що все більше постають перед суспільством будь-якої держави, призводять до необхідності створення такого алгоритму державного управління який би дозволяв досягати синергетичного ефекту від спільної діяльності громад та інституцій різних форм власності. Специфіка таких форм соціально-економічних відносин формується з огляду на те що людиною рухають інстинкти, а також умовні та безумовні рефлексії. У цьому контексті інстинкт самозбереження передбачає пошук таких форм відносин за яких суб'єкт отримував би максимальну вигоду при мінімальних зусиллях, а також те що у сучасному суспільстві називається «впевненість у завтрашньому дні».

Актуальність теми. Актуальність цієї теми дослідження полягає у науково-практичній новизні та можливостях застосування такого гнучкого інструменту державного управління як державно-приватне партнерство, а з огляду на те що в Україні парадигма використання інструменту ДПП перебуває на стадії формування та адаптації до реалій економічної системи нашої держави необхідність подальших досліджень об'єктивно зростає. Більш того, з огляду на те що відмова від адміністративно-адресної та перехід на саморегулюючу систему економіки – це питання не стільки реформ скільки менталітету народу і, як наслідок, вищого управлінського корпусу, то пошук, а головне адаптація інструментів соціально-економічного розвитку має першочергове значення для всієї системи державного управління України. На захист цієї тези може стати висновок Віденської комісії про те що Конституція України є однією з найкращих у Європі, але виконання її положень є незадовільним, що є наслідком архетипіки у соціальних відносинах (до речі, не тільки України, але й більшості країн пострадянського простору). Таке узагальнення пояснюється ментальною спорідненістю та культурною близькістю народів сучасної України, Росії та Білорусії.

Аналіз останніх досліджень. Специфіка теми цієї статті передбачає що аналіз існуючих досліджень повинен складатись з двох блоків: цікавими є, по-перше, дослідження у сфері архетипіки як такої та архетипіки державного управління, а по-друге, дослідження у сфері державно-приватного партнерства та механізмів його реалізації.

Розглядаючи питання архетипу не можна обійти фундаментальні положення визначені Карлом Густавом Юнгом. Архетип в

аналітичній психології, заснованій Карлом Юнгом, – універсальні первісні вроджені психічні структури, що складають зміст колективного несвідомого, розпізнаються в нашому досвіді і є, як правило, в образах і мотивах сновидінь. Він заперечував ідеї, згідно з якими особистість повністю визначається її досвідом, навчанням і впливом оточення. Юнг вважав, що кожен індивід з’являється на світ із “цілісним особистісним ескізом, який потенційно представлений з самого народження”, і що “оточення зовсім не дає можливості особистості нею стати, а лише виявляє те, що вже було в ній закладено”, таким чином відмовившись від низки положень психоаналізу. Разом з тим Юнг виділяв декілька рівнів несвідомого: індивідуальне, сімейне, групове, національне, расове і колективне несвідоме, яке містить у собі універсальні для всіх часів і культур архетипи. Юнг вважав, що існує певна успадковувана структура психіки, яка розвивалася сотні тисяч років, яка змушує нас переживати і реалізовувати наш життєвий досвід цілком визначеним чином. І ця визначеність виражається в тому, що Юнг назвав архетипами, які впливають на наші думки, почуття і вчинки. Такими є базові положення які дають ключі до розуміння сучасних науково-практичних досліджень та тенденцій у сфері вивчення архетипіки, у тому числі в державному управлінні.

До сучасних дослідників у сфері вивчення архетипіки також можна віднести Лясофа Ф.Н., Біріча І.О., Маленка С.А., Афоніна Е. та інших. В останній час особлива увага приділяється архетипіки в державному управлінні, як практичній сфері застосування науково-теоретичних досліджень.

У свою чергу, істотний внесок у розгляд проблем ДПП внесли такі вчені, як В. Варнавський, М. Джеррад, Д. Дельмон, В. Еггерс, І. Запатріна, В. Лихачев, С. Осборн, К. Харріс [2, с.10]. Також найважливіші тенденції та суперечності становлення та розвитку державно-приватного партнерства в різних країнах світу ґрунтовно висвітлено в працях зарубіжних і українських вчених М. Айрапетяна, А. Алпатова, Р. Бекетта, З. Варналія, В. Гейця, О. Головінова, М. Готтре, М.А. Клименка, П. Кучмана, Л. Леона, К. Павлюка, А. Рейда, П. Савранського, Л.Федулової, Ю. Фомічова, Ф. Харвіча, у численних законодавчих актах, нормативно-правових документах багатьох країн, програмних та аналітичних доповідях ОЕСР, Європейської Комісії розкрито інституційні засади розвитку та регулювання ДПП за сучасних умов [3, с.186].

Визначення не вирішених раніше завдань. На разі до кола невирішених завдань належать питання ефективного застосування ДПП в Україні. Саме «ефективність» застосування цього інструменту є визначальним показником. Це пов’язано в першу чергу з тим що інструмент ДПП як такий практикується у багатьох розвинених країнах світу, а Україна на сучасному етапі намагається прилаштувати існуючі практики використання до реалій сьогодення на своїй території. Таким чином, склалась ситуація, коли відокремлені елементи цілісних системних підходів до ДПП в інших країнах зібрані у безсистемну цілісність українського підходу. І визначальним фактором у цій проблемі є неврахування архетипіки під час розробки інструментарію використання ДПП в Україні. Взагалі розгляд теми архетипіки в державному управлінні може допомогти у вирішенні багатьох існуючих проблем.

Метою статті є наукове та практичне осмислення державно-приватного партнерства через призму архетипіки в державному управлінні. Необхідно проаналізувати взаємозв’язок структурних елементів людської психіки, прихованих у колективному несвідомому, із виникненням та сучасним станом ДПП як одним із інструментів державного управління.

Викладення основного матеріалу. Державно-приватні партнерства успішно впроваджуються практично в усіх галузях економіки і сферах суспільства. В рамках ДПП реалізуються проекти з будівництва й утримання шкіл, доріг, мостів, громадських місць, лікарень, інфраструктури водопостачання, водовідведення і електропостачання, аеропортів, громадського транспорту і всіх інших ключових компонентів сучасної цивілізації. Для того щоб створити середовище, в якому потенціал ДПП може бути

якнайповніше використаним, важливо, щоб орган влади, який має намір започаткувати партнерство, розумів справжні мотиви, що спонукають приватні структури до участі у реалізації публічних проєктів. Усвідомлення складності управління подібними проєктами вимагає від органу влади належної правової та процедурної підготовки [4, с. 9].

Розгляд ДПП у взаємозв'язку з архетипікою державного управління необхідно починати із науково-практичного осмислення рушійних сил колективного несвідомого і пов'язаних з цим процесами як у суспільстві в цілому так і в елементах психіки кожної людини зокрема.

Будь-який процес в системі має частотні характеристики, які формують логіку поведінки елементів у цій системі. Поведінкові реакції будь-якої системи на вплив зовнішнього середовища будуються на основі інформаційного забезпечення, властивого кожній з них. Це положення є справедливо стосовно живих організмів. У тваринному світі інформаційне забезпечення поведінки наука називає, по-перше, інстинктами і безумовними рефлексами, які зумовлені генетично для кожного з видів, і, по-друге, умовними рефлексами, в яких відображено індивідуальний досвід живого організму з адаптації до середовища проживання, що не успадковується генетично під час зміни поколінь.

Людина Розумна як біологічний вид з цієї точки зору відрізняється від тваринного світу, перш за все, тим, що завдяки усному мовленню, образотворчому мистецтву та письменності кожному поколінню, що входить у життя, доступні для освоєння не тільки досвід і життєві навички дорослих поколінь, що живуть, але певною мірою і зафіксовані культурою досвід і життєві навички поколінь, що пішли з життя.

Інформаційний стан суспільства – це стан інформаційного забезпечення його поведінки, обумовлене біологічно і соціально (культура) кожним новим поколінням.

Життя суспільства – це процес оновлення його інформаційного стану, що відбувається і на рівні фізіології, і на рівні культури суспільства, формуючи певну архетипіку. На рівні соціальної обумовленості йде процес оновлення прикладного теоретичного знання та навичок, внаслідок якого нові технології та управлінські рішення витісняють колишні рішення того ж самого призначення, і в цілому розширюється безліч технологій і технічних рішень.

Якщо до першої чверті ХХ століття через технологічно незмінний світ проходили багато поколінь, то в наші дні, навпаки, на життя одного покоління припадає кілька змін технологій, технічних рішень, теоретичних знань і практичних навичок, необхідних як у побуті, так і в професійній діяльності, можливості що визначає підтримку досягнутого та подальшого зростання соціального статусу людини.

Ця обставина зумовлює якісні зміни в психології людей, в морально-етичній обґрунтованості і цілеспрямованості їх діяльності, в обранні засобів досягнення ними цілей; зумовлює якісні зміни того, що можна назвати логікою соціальної поведінки: це – масова статистика психології особистостей, що виражається в реальних фактах життя [5].

У цьому контексті логіка соціальної поведінки є прямим наслідком зміни співвідношення еталонних частот біологічного та соціального часу. Під її впливом еволюціонує алгоритм людської поведінки, що, в свою чергу, відображається на підходах і методах державного управління системою та вирішенні проблем і нових завдань що ставить перед суспільством життя.

Об'єктивне явище, яке названо тут зміною співвідношення еталонних частот біологічного та соціального часу, – власна характеристика глобальної біологічно-соціальної системи. Це інформаційний процес, що відбувається в ієрархічно організованій системі. З теорії коливань і теорії управління відомо, що якщо в ієрархічно організованій багаторівневій (різномірній) системі відбувається зміна частотних характеристик процесів, які проявляють кожне з безлічі властивих їм якість, то система переходить в інший режим своєї поведінки. Це спільна властивість

ієрархічно організованих систем, що володіють безліччю різноманітних якостей, до класу яких належать як людське суспільство в цілому, так і ієрархічно організована психіка кожного з людей.

Державне управління на основі колишньої логіки соціальної поведінки, обумовленої колишньою статистикою розподілу людей за типами устрою психіки, вже втрачає стійкість, тобто передбачуваність, і породжує багато негараздів і соціальних проблем.

Формування логіки соціальної поведінки, що відповідає новому співвідношенню еталонних частот, відбувається в наш час, і кожен з нас в ньому бере участь і свідомо й цілеспрямовано, і несвідомо на основі засвоєних в минулому автоматизмів поведінки.

Таким чином весь інструментарій яким користується суспільство у конкретний час є похідними від структурних елементів людської психіки, прихованих у колективному несвідомому цього суспільства. Як наслідок, виникнення механізму ДПП є компромісом між членами суспільства, його верствами та групами інтересів.

Його поява обумовлюється внутрішньо-соціальною боротьбою кожного за можливість розширення спектру споживання. Згідно з теорією споживання Маслоу весь спектр споживання складається із п'яти базисних складовим (піраміда Маслоу):

- фізіологічні потреби (потреби найнижчого рівня) є необхідними для виживання; вони охоплюють потребу в їжі, воді, захисті, відпочинку;
- потреби в безпеці охоплюють потреби в захисті від фізичних і психологічних небезпек з боку навколишнього світу і впевненість у тому, що фізіологічні потреби будуть задовольнятися в майбутньому (покупка страхового полісу або пошук надійної роботи з гарними видами на пенсію);
- соціальні потреби (потреби в приналежності, дружбі, любові) охоплюють почуття приналежності до чого-небудь або кого-небудь, підтримки;
- потреби в повазі охоплюють потреби в особистих досягненнях, компетентності, повазі з боку оточуючих, визнанні;
- потреби в самовираженні, самореалізації – потреби в реалізації своїх потенційних можливостей і зростанні як особистості [6].

Маслоу вважає, що психічні (фізіологічні) потреби середнього громадянина задовольняються на 85 %, екзистенційні – на 70, соціальні – на 50, престижні – на 40, самовираження – на 10 %. Статистика говорить, що тільки один-два відсотки людей прагне до вершини піраміди А. Маслоу.

Механізм ДПП забезпечує вирішення перших двох щаблів, питання фізіології та безпеки, які є базисними. І якщо питання фізіології є зрозумілими, то безпекові потребують додаткового пояснення. Так, безпека полягає не лише у прямому сенсі її розуміння як загроза життю, але, що є більш значущим, у безпеці від проблем соціально-економічного характеру (зношення матеріально-технічної бази середовища проживання, втрата потенційних можливостей економічного розвитку, екологічні загрози, енергетична безпека тощо). Головна перевага ДПП – гнучкість його застосування, як і самого інтелекту людини, та придатність до вирішення системних проблем соціально-економічного розвитку суспільства згідно з логікою соціальної поведінки.

Упродовж другої половини ХХ століття у багатьох країнах органи влади були вимушені вирішувати близькі за характером фіскальні проблеми. Розвиток суспільств і ринків неминуче призвів до зростання попиту населення на громадські послуги, а, отже, до збільшення відповідних бюджетних видатків. Тривалий час органи влади задовольняли попит населення за допомогою традиційного інструментарію, а саме збільшення обсягу бюджетних надходжень шляхом збільшення обсягів чи бази оподаткування. Однак наприкінці минулого століття комплекс чинників – стрімке зростання державного дефіциту, поглиблення глобалізації, протести громадськості щодо зростання податків – позбавив уряди можливості збільшувати надходження до відповідних бюджетів. Така перешкода стала поштовхом до пошуку нових моделей

фінансування громадських послуг і публічної інфраструктури. На початку 1990-х років стало очевидним, що держава не може використовувати механізм приватизації для підвищення ефективності використання чи розвитку інфраструктури, яка традиційно є монополією держави і з правової та політичної позицій не може бути передана у власність бізнесу. Йшлося, насамперед, про соціальну інфраструктуру (лікарні, школи, дитячі садки), стратегічні об'єкти (авто- і залізничні магістралі, газо- і нафтопроводи), комунальні об'єкти (водогони, теплоцентралі, місцеві дороги). У багатьох країнах світу сильну опозицію щодо можливості приватизації цих об'єктів сформували профспілки. Варто згадати, що в деяких країнах, де були здійснені прецеденти приватизації базової інфраструктури, наприклад у регіоні Південної Америки, неефективна державна монополія була замінена на більш успішну приватну монополію, вартість послуг якої, крім того, зросла [7, с. 52].

З огляду на те що архетипіка в державному управлінні породжує певний інструментарій реалізації державної політики, ДПП не повинно бути чимось закостенілим та незмінним.

Виходячи з дослідження використання механізмів співпраці державного і приватного секторів у світовій практиці можна стверджувати, що кожна країна використовує свої інструменти та форми при впровадженні системи ДПП. В результаті такої діяльності здійснюється не лише використання фінансових та інших ресурсів приватних партнерів та скорочення бюджетних витрат, а й успішне управління при реалізації проектів чи програм ДПП у різних сферах господарювання.

Інструмент ДПП представляється у цьому контексті гнучкою ідеєю пристосованою до тієї чи іншої економічної системи. Саме тому цей інструмент використовується у багатьох країнах, але в кожній по своєму. І спектр його застосування теж різниться у різних країнах. Але всіх об'єднує ідея ДПП, яка своєю гнучкістю застосування дозволяє приспособити її до практично будь-якої економічної системи. І ця гнучкість відповідно до архетипіки є визначальним фактором для впровадження ДПП у будь-якій країні.

Доказом цього слугує приклад України. Так, не вдаючись до глибокого аналізу специфіки державного управління, не кажучи вже про архетипіку, інструмент ДПП був формалізований у ЗУ «Про державно приватне партнерство» [8]. Як наслідок він являє собою дисонансний набір методів застосування інших країн та не відповідає реальному стану соціально-економічної системи України. Такий стан справ у впровадженні ДПП є притаманним для багатьох країн що розвиваються. Так, в Україні для отримання якісних результатів від використання ДПП в державному управлінні науково-практичний підхід до його формування повинен ґрунтуватись з огляду на архетипіку українського суспільства.

Подальше вивчення та використання світового досвіду ефективної взаємодії держави та бізнесу сприятиме успішному застосуванню принципів, форм та механізмів ДПП в Україні як на національному, так і на регіональному та місцевому рівнях.

З огляду на викладене парадигма використання ДПП має забезпечувати такі основні тенденції:

1. переважне використання ДПП у сферах традиційної державної відповідальності: об'єктах загального користування (громадський транспорт, комунальна інфраструктура, соціальна інфраструктура, об'єкти культури, історичні пам'ятки тощо) і суспільних послугах;

2. відкритий, прозорий діалог між державою, громадою та бізнесом: держава та громада визначають, які саме суспільні послуги й інфраструктура є пріоритетними, а приватні інвестори формують відповідні пропозиції, що мають максимально відповідати вимогам держави та громад;

3. зростання інвестицій в проекти ДПП у період економічної кризи (як фактор безпеки) з метою консолідації зусиль держави та бізнесу в напрямі подолання її негативних наслідків та забезпечення посткризового розвитку;

4. державне стимулювання приватних інвестицій шляхом надання економічних пільг та гарантій представникам бізнесу, що реалізують суспільно важливі проекти ДПП.

При цьому найважливішими особливостями механізмів забезпечення державно-приватного партнерства є такі:

- довготривалість відносин між органами державної влади, місцевого самоврядування і приватними партнерами; збереження державної та комунальної форми власності на об'єкти ДПП з одночасним упровадженням механізмів управління інфраструктурою приватними партнерами;

- відкритість і прозорість діяльності органів державної та місцевої влади щодо визначення приватних партнерів;

- забезпечення надання якісних і здешевлених послуг як показник результативності й ефективності державно-приватного партнерства;

- поєднання ресурсів фінансово-кредитних установ під гарантії органів державної та місцевої влади;

- розподіл ризиків, визначення зобов'язань та відповідальності в договорі державно-приватного партнерства;

- захист інтересів та задоволення потреб громади, контроль за якістю надання послуг приватними партнерами, обговорення та моніторинг проектів за участю громадських організацій.

Висновки. Таким чином науково-практичне осмислення ДПП через призму архетипіки в державному управлінні надало змогу проаналізувати взаємозв'язок структурних елементів людської психіки, прихованих у колективному несвідомому, із виникненням та сучасним станом ДПП як з одним із інструментів державного управління.

Стає очевидним, що для ефективного застосування ДПП в Україні існуючі теоретико-методологічні засади та нормативно-правові акти мають зазнати певних змін. Насамперед необхідно відкоригувати методологію та практику застосування ДПП з огляду на архетипіку українського суспільства, а наступним кроком повинна стати повна інтеграція механізму ДПП до системи державного управління в Україні.

І насамкінець показано основні тенденції та особливості впровадження механізму ДПП в разі, якщо парадигма прийняття рішень в системі державного управління буде приведена у відповідність до реально існуючої архетипіки.

Рекомендації органам законодавчої та виконавчої влади. Аналіз виникнення та науково-практичного застосування державно-приватного партнерства дозволяє визначити такі основні рекомендації для органів законодавчої та виконавчої влади:

1. формування інституційного середовища, зокрема нормативно-правового й методичного забезпечення розвитку ДПП, узгодженого із світовою практикою;

2. запровадження нових сучасних моделей ДПП на основі вивчення та реалізації досвіду розвинутих країн;

3. адаптація широко використовуваних у світі механізмів ДПП до умов України;

4. створення центрів підтримки пілотних проектів ДПП, реалізація пілотних проектів, їх моніторинг і поширення передового досвіду;

5. інформаційне забезпечення розвитку ДПП, поширення передового досвіду, впровадження відповідних навчальних дисциплін;

6. стимулювання приватних інвесторів до реалізації інфраструктурних проектів шляхом удосконалювання бюджетної підтримки й податкового законодавства;

7. подолання корупції, розробка та запровадження ефективної системи мотивації й контролю в органах, відповідальних за реалізацію ДПП з боку держави.

Реалізація зазначених пріоритетних завдань дозволить налагодити ефективну співпрацю між усіма членами суспільства як носіями колективного несвідомого й залучити фінансові ресурси іноземного приватного сектору з метою реалізації суспільно важливих проектів ДПП в Україні.

Список літератури:

1. Архетип (психологія) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ru.wikipedia.org.
2. Варнавский В.Г. Партнерство государства и частного сектора: формы, проекты, риски / В.Г. Варнавский ; РАН ; Институт мировой экономики и международных отношений. – М. : Наука, 2005.
3. Аналіз світового досвіду розвитку державно-приватного партнерства та проблеми його застосування в Україні / під ред. А.В. Мостепанюка. – К. : Бізнес-інформ, 2012.
4. Винницький Б. Досвід та перспективи впровадження державно-приватних партнерств в Україні та за кордоном / Винницький Б., Лендьял М., Онищук Б., Сегварі П. – К. : К.І.С., 2008
5. Краткий курс [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.kob.su.
6. Пирамида Маслоу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ru.wikipedia.org.
7. Harvey B. Shrinking the State: The Political Underpinnings of Privatization / Harvey B. Feigenbaum, Jeffrey R. Henig, Chris Hamnett.
8. Про державно-приватне партнерство : Закон України : № 2404–VI.